

«Crisis Management» ή «Management by Crisis» ;

Όσοι νέοι έλληνες πολιτικοί φιλοδοξούν να συμμετέχουν τα επόμενα χρόνια στην πολιτική διεύθυνση της χώρας μας, θα πρέπει να ξεχάσουν ό,τι έμαθαν στο Πανεπιστήμιο και στις τυχόν μεταπτυχιακές σπουδές τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το ελληνικό δημόσιο μάνατζμεντ έχει πολλές «ιδιοτυπίες».

Για παράδειγμα, το 2007 η Άννα Διαμαντοπούλου σε μια σύσκεψη προγραμματικού χαρακτήρα, μας ανέφερε μια σημαντική διαπίστωση από την εμπειρία της ως Επιτρόπου της Ε.Ε. : Οι βορειοευρωπαϊκές χώρες ασκούν τη διοίκηση της δημόσιας διοίκησης με «πρόβλεψη και μεσοχρόνιο σχεδιασμό και προγραμματισμό», ενώ η χώρα μας μαζί με άλλες νοτιοευρωπαϊκές χώρες με «δοίκηση κρίσεων».

Δυό χρόνια αργότερα, το 2009, αποτυπώνοντας την εμπειρία μου για τις μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης στη διάρκεια της Μεταπολίτευσης κατέληγα, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες διαπιστώσεις :¹

«..... Τελικά δεν περιμένουμε απλώς μια κατάσταση να εξελιχθεί σε κρίση, αλλά την προκαλούμε για να την αντιμετωπίσουμε. Δηλαδή όχι απλώς «διοίκηση κρίσεων» (crisis management) αλλά «διοίκηση δια των κρίσεων» (management by crisis). Αυτό εκτιμώ ότι οφείλεται στο γεγονός ότι η μεσοχρόνια πρόβλεψη δεν πείθει για τη λήψη μέτρων ούτε ενεργοποιεί τις δυνατότητές μας, ενώ η επικείμενη αποτυχία ενεργοποιεί τα ανακλαστικά μας και το ένστικτο της αυτοσυντήρησης. Επίσης, ταιριάζει με τον τρόπο που ασκούν συνήθως την εξουσία τους οι πολιτικοί μας.»²

Ταυτόχρονα, αποτελεί το επιχείρημα (ή το αναγκαίο πρόσχημα) για να παρακάμψουμε τις κλασικές διαδικασίες των δημόσιων λειτουργιών, για να συντμήσουμε τους χρόνους και για να λειτουργήσουμε με επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα. Ο μακροχρόνιος εθισμός της κοινής γνώμης στη «διοίκηση δια των κρίσεων» έχει διαμορφώσει και αντίστοιχο κοινωνικό αυτοματισμό, που διασφαλίζει την κοινωνική αποδοχή της ή τουλάχιστον την κοινωνική ανοχή».

Οι διαπιστώσεις μου αυτές επιβεβαιώνονται πανηγυρικά στην επόμενη επαιτία (2010–2016). Οι αναγκαίες προϋποθέσεις διασφαλίστηκαν μέχρι το 2009 και όλοι οι πρωθυπουργοί της περιόδου αυτής, Γιώργος Παπανδρέου,

¹ Βλ. Μαϊστρος Π. (2009), *Τα τρία κύματα μεταρρυθμίσεων της Δημόσιας Διοίκησης στην Ελλάδα [1975–2015+]*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 195–197. <http://p-maistros.gr/book.pdf>.

² Βλ. Κ. Σπανού (1996), *Το Πρόβλημα της Δημόσιας Διοίκησης. Μια Πρώτη Προσέγγιση*, IOBE, Αθήνα, «Η διαδικασία εξορθολογισμού των πολιτικών αποφάσεων μέσω του σχεδιασμού αντιστρατεύεται τη σημαντικότερη πηγή εξουσίας του πολιτικού προσωπικού στη χώρα μας, που είναι η δύναμη του άτυπου, του αιφνιδιαστικού και του απρόβλεπτου», σελ. 38.

Λουκάς Παπαδήμος, Αντώνης Σαμαράς, Αλέξης Τσίπρας, εκόντες ή άκοντες, αξιοποίησαν το γεγονός πως η χώρα μας μπήκε σε βαθιά οικονομική κρίση, για να αντιμετωπίσουν το δημοσιονομικό της πρόβλημα. Φαντάζεται κανείς ότι ειδικότερα ο Αλέξης Τσίπρας θα μπορούσε να κάνει στροφή 180 μοιρών τον Αύγουστο του 2015 χωρίς capital controls ; Θα μπορούσε να εξασφαλίσει την ανοχή ή την αδράνεια των ψηφοφόρων του, οι οποίοι πίστεψαν –και με δική του ευθύνη– ότι υπάρχει η δυνατότητα ανατροπής των κανόνων του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος ;

Γενικότερα, μπορεί κανείς να φανταστεί ότι τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, η Ενιαία Αρχή Πληρωμής των δημοσίων υπαλλήλων, ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης, η ηλεκτρονική συνταγογράφηση και τόσα άλλα μέτρα θα είχαν την παραμικρή ελπίδα να εφαρμοστούν εάν δεν φροντίζαμε οι «κακοί» θεσμοί να μας βάλουν το μαχαίρι στο λαιμό ;

Το κακό είναι ότι κάθε κυβερνητικό κόμμα, στην επταετία αυτή, έπεισε πολλούς πολίτες ότι δεν χρειαζόταν η κρίση που δημιούργησαν οι προηγούμενοι στο πλαίσιο εφαρμογής μνημονιακών δεσμεύσεων, με συνέπεια να δημιουργεί στη συνέχεια ακόμη μεγαλύτερη κρίση για να πείσει τους απατημένους ψηφοφόρους του.

Ανεξάρτητα από τα προβλήματα που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση και πέρα από τις ευθύνες που έχουμε όλοι στη διάρκεια της Μεταπολίτευσης γι' αυτή την κρίση, δηλαδή το πολιτικό και το διοικητικό σύστημά μας, η επιχειρηματική κοινότητα, η κοινωνία μας και πάνω από όλα η ηγεσία και η ελίτ της χώρας, η διαπίστωση για την ανάγκη του «management by crisis» έχει πλέον διαχρονική αξία.

Το «management by crisis» αποτελεί μια σταθερή ιδιοτυπία του ελληνικού δημόσιου μανάτζμεντ. Το «τερματίζουμε» μέχρι να δημιουργηθεί κρίση, προκειμένου να γίνει αποδεκτή η λήψη σοβαρών μέτρων, αντί να προβλέψουμε την επερχόμενη καταστροφή και να τα προγραμματίσουμε έγκαιρα. Το πόσο συνειδητά το κάνουμε είναι ερώτημα για τις επιστήμες της ιστορίας και της κοινωνικής ψυχολογίας.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι εκτός από αυτή τη μορφή της διακυβέρνησης, στη διάρκεια των 43 χρόνων της Μεταπολίτευσης έχουμε δοκιμάσει άλλη μια μέθοδο διακυβέρνησης : Την επιδίωξη «της μεγάλης εθνικής ιδέας» ή «την επίτευξη ενός οράματος».

Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας (1975–1980), η αποκέντρωση της πολιτικής εξουσίας και η οικονομική και κοινωνική άνοδος των «μη προνομιούχων» (στη δεκαετία του 1980), η ένταξη στον πυρήνα των ισχυρών της Ευρώπης (1995–2000) και οι Ολυμπιακοί Αγώνες (2000–2004) αποτελούν τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις μεγάλων εθνικών στόχων, οι οποίοι, παρά τις αδυναμίες που μπορούμε σήμερα να καταλογίσουμε στις αντίστοιχες

πολιτικές που εφαρμόστηκαν, κατάφεραν να κινητοποιήσουν τη διοίκηση, την οικονομία και την κοινωνία.

Παράλληλα βέβαια χρειάστηκε να διαχειριστούμε αρκετές οικονομικές κρίσεις : στις περιόδους 1985–1987 (Α. Παπανδρέου–Κ. Σημίτης), 1990–1993 (Κ. Μητσοτάκης – Ι. Παλαιοκρασάς & Σ. Μάνος) και 1993–1996 (Α. Παπανδρέου–Γ. Γεννηματάς & Α. Παπαδόπουλος).

Πώς μπορούμε λοιπόν να διαχειριστούμε τις κρίσεις, είτε προκύπτουν από ανικανότητα πρόβλεψης και προγραμματισμού, είτε τις δημιουργούμε ;

Η ασφαλέστερη μέθοδος είναι να οργανώσουμε τη δημόσια διοίκηση κατά τα πρότυπα των Υπηρεσιών Πολιτικής Προστασίας, που καλούνται να αντιμετωπίσουν τους σεισμούς, τις δασικές πυρκαγιές και τα μεγάλα ατυχήματα. Διότι μόνο σε τέτοιες καταστάσεις δείχνουμε «εξαιρετική ψυχραιμία!», καταβάλουμε «υπεράνθρωπες προσπάθειες!!» και επιδεικνύουμε «αξιοθαύμαστη κοινωνική αλληλεγγύη!!!» για να καλύψουμε τα κενά από την έλλειψη πρόβλεψης και προγραμματισμού!!!!

[Αν και θα ήταν αποτελεσματικότερο εάν είχε προηγηθεί λίγη πρόβλεψη και προγραμματισμός (αντισεισμική ενίσχυση των κτιρίων, αντιπυρικές ζώνες κλπ)].

Οποιαδήποτε άλλη μέθοδος ορθολογικής οργάνωσης αντιστοιχεί στην προσπάθεια πλήρωσης «του πίθου των Δαναΐδων».

Συμπερασματικά, για τα επόμενα χρόνια δεν έχουν χρησιμότητα τα προεκλογικά πολιτικά προγράμματα που ετοιμάζουν τα κόμματα προκειμένου να πείσουν για την κυβερνητική ικανότητά τους. Το πολιτικό και διοικητικό σύστημά μας δεν έχει την ικανότητα να λειτουργεί επιτελικά και να προγραμματίζει. Και η κοινωνία μας δεν έχει την υπομονή να περιμένει τα αποτελέσματα ενός μεσοχρόνιου προγραμματισμού, θέλει κάτι στο άψε–σβύσε. Και παραμυθιάζεται σχετικά εύκολα από τους λαϊκιστές μάγους που υπόσχονται λαγούς μέσα από το καπέλο τους.

Ή θα ανακαλύψουμε τη νέα μεγάλη εθνική ιδέα που θα μας κινητοποιήσει ή θα συνεχίσουμε το management by crisis, που επίσης μας κινητοποιεί, αλλά ενεργοποιώντας στο παρά πέντε το ένστικτο της αυτοσυντήρησης.

Χωρίς πάντως τελικά να αποκλείω εντελώς ότι κάποια στιγμή μπορεί το κόστος της παρατεινόμενης κρίσης να λειτουργήσει «παιδαγωγικά» και να κουραστεί ο λαός μας από τους λαϊκιστές μάγους της φυλής, οπότε να προσανατολιστεί σε «πεζούς» πολιτικούς που δεσμεύονται προγραμματικά και τηρούν τις δεσμεύσεις τους. Αυτό που πρέπει σε κάθε περίπτωση να προλάβουμε είναι να μην καταφύγει σε πολιτικές δυνάμεις εκτός του συνταγματικού τόξου.